

**ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ТЕХНОЛОГІЇ
ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ**

ГОРБАТЮК НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 657.1:658.114.5

**ОБЛІК І АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Спеціальність 08.06.04 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків - 2002

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі бухгалтерського обліку та аудиту Харківської державної академії технології та організації харчування Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор

Янчева Ліана Миколаївна,

Харківська державна академія технології та організації харчування, проректор з навчальної роботи, завідувача кафедрою бухгалтерського обліку та аудиту,

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Бутинець Франц Францович,

Житомирський інженерно-технологічний інститут, завідувач кафедри обліку та аудиту

кандидат економічних наук, доцент

Морозова Ніна Іванівна,

Київський національний торговельно-економічний університет, доцент кафедри бухгалтерського обліку

Провідна установа: Львівський національний університет ім. Івана Франка Міністерства освіти і науки України, кафедра обліку та аудиту, м. Львів

Захист дисертації відбудеться 22 листопада 2002 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.088.02 Харківської державної академії технології та організації харчування за адресою:

61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківської державної академії технології та організації харчування за адресою:

61051, Харків, вул. Клочківська, 333.

Автореферат розісланий 18 жовтня 2002 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Л.М.Яцун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Період, що минув після проголошення Україною політичної незалежності, а також охопив її становлення як суверенного суб'єкта міжнародних відносин, характеризувався значними кроками на шляху до створення демократичної держави із ринковою економікою. Однак економічний, технологічний та інтелектуальний потенціали не були задіяні повною мірою і не забезпечили швидкого, безкризисного входження України в число економічно розвинутих країн світу.

Становлення вітчизняної економіки на ринкових засадах обумовило курс на посилення співробітництва з міжнародними організаціями, іноземними державами та діловими колами світу.

Практика господарювання країн, які досягли стабілізації в економіці, свідчить, що в умовах дефіциту внутрішніх фінансових коштів залучаються іноземні інвестиції як додаткове джерело розвитку економіки.

Міжнародний поділ праці та його кооперація реалізуються у зовнішньоекономічній діяльності країн-учасниць і здійснюються у різних видах зв'язків, одним із яких виступають спільні підприємства. Спільне підприємство може одночасно розглядатися у вигляді форми міжнародного економічного співробітництва, способу залучення прямих іноземних інвестицій і форми організації конкретної господарської одиниці. Однак, спільні підприємства не знайшли належного місця в арсеналі засобів реформування вітчизняної економіки. Однією з причин незатребуваності, є не тільки нестабільність законодавства з процесу іноземного інвестування, але і недостатня увага до проблеми формування інформаційної бази для управління цим процесом.

Наявні публікації стосуються, як правило, правових аспектів діяльності спільних підприємств або суто економічних аспектів інвестиційної діяльності.

Розробці питань організації бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності у спільних підприємствах присвячено праці вчених-економістів: І.М.Вознесенської, Л.А.Вороніної, С.Ф.Голова, В.В.Ковальова, Є.М.Євстегнеєва, В.Д.Прилюка, Л.Г.Раффінга, В.В.Смірнова, В.В.Федорова, Д.І.Чернова, С.М.Шапіnguзова, Л.З.Шнейдмана та ін.

Методичні підходи до аналізу ефективності інвестицій висвітлено у роботах зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів: Л. Крушвіца, Е. Хелфєрта, Г. Бірмана, Ю. Блєха, Ю. Бригхєма, А.Гойко, Е.С. Стоянової, І.А. Бланка, Е.М. Четиркіна, В.В. Ковальова, В.І. Рєшецького, М.М. Треньова, Н.М. Ушакової та ін.

Чимало аспектів ще недостатньо досліджено не тільки у методичній і науковій літературі, але й у нормативних документах, а окремі - мають дискусійний характер. Комплекс питань, пов'язаних із залученням іноземних інвестицій у спільні підприємства, включає проблеми удосконалення бухгалтерського обліку і аналізу. Зокрема, використання іноземного капіталу в обороті спільних підприємств вимагає дотримання особливостей ведення й організації відповідно до міжнародних стандартів обліку.

Недостатня розробленість названих вище проблем обумовили вибір теми і доводять актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрямок досліджень пов'язаний із науково-дослідними роботами, виконаними кафедрою бухгалтерського обліку та аудиту ХДАТОХ. Дисертаційна робота проводилася відповідно державного плану, а саме, за темами "Удосконалення бухгалтерського обліку в умовах переходу на національні стандарти обліку" (тема 21-2000-2001ББ), "Проблеми удосконалення обліку фінансових результатів та складання фінансової звітності згідно з П(С)БО" (тема 21-00-01Б).

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у розробці рекомендацій з удосконалення методики бухгалтерського обліку у спільних підприємствах, а

також у визначенні підходів до аналізу та прогнозуванню їх фінансово-господарської діяльності.

Для досягнення поставленої мети у дисертаційній роботі визначено такі завдання:

- обґрунтувати економічну сутність прямих іноземних інвестицій у спільні підприємства і визначити їх роль у розвитку держави;
- уточнити поняття "спільне підприємство";
- розробити рекомендації з удосконалення методики обліку основних і оборотних засобів у спільних підприємствах;
- виробити пропозиції з удосконалення розрахунків за товари і послуги з іноземними партнерами;
- розробити методику й алгоритм комп'ютеризованого перерахування фінансової звітності з національної валюти у валюту іноземного інвестора;
- розробити методику аналізу ефективності інвестицій у спільне підприємство на постінвестиційному етапі;
- розробити економіко-математичну модель оцінки прогнозування ефективності діяльності спільного підприємства.

Предметом дисертаційного дослідження є методичні і практичні питання організації бухгалтерського обліку і аналізу у спільних підприємствах.

Об'єктом дослідження є діяльність спільних підприємств Харківської області.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження стали роботи вітчизняних та зарубіжних вчених із окресленої проблеми, законодавчі акти, нормативні документи в сфері організації обліку і аналізу діяльності спільних підприємств, статистична інформація та практичні дані. У процесі дослідження застосовувались засоби угруповання, порівняння, вибіркового методу, економіко-математичного моделювання, графічного та факторного методу, засоби наукової абстракції, індукції, дедукції, синтезу та інші засоби наукового пізнання економічних процесів. Обробка даних здійснювалася за допомогою персонального комп'ютера з використанням пакету EXCEL та програми "Перерахунок" для Windows 98 NT.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку у спільних підприємствах, а також методики аналізу прогнозування ефективності їхньої діяльності.

У процесі дослідження отримано такі найбільш вагомні результати:

- досліджено соціально-економічну сутність спільних підприємств на сучасному етапі і подано авторське визначення поняття "спільне підприємство";
- визначено найбільш вагомні фактори, які впливають на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України;
- внесено пропозиції щодо практичного застосування методики обліку при формуванні облікової політики, яка дозволяє дати фактичну оцінку фінансово-господарської діяльності спільного підприємства;
- внесено пропозиції з удосконалення обліку основних засобів, амортизації, запасів;
- обґрунтовано доцільність застосування вексельної форми розрахунків і методів хеджування при міжнародних розрахунках;
- розроблено комп'ютерну програму формування показників фінансової звітності для іноземних інвесторів;
- розроблено алгоритм проведення фінансово-економічного аналізу спільного підприємства й оцінки ефективності використання інвестицій;
- розроблено економіко-математичну модель прогнозування рентабельності власного капіталу.

Практичне значення результатів дослідження полягає в наступному:

- удосконалено методику обліку основних засобів у спільному підприємстві;
- запропоновано схему кореспонденції рахунків з обліку надходження товарних запасів зі

- знижкою за дострокову оплату;
- розроблено програму "Перерахунок" в умовах створення АРМ бухгалтера;
- запропоновано концепцію аналізу інвестицій у спільному підприємстві на постінвестиційному етапі;
- розроблено багатofакторну мультиплікативну модель економічного потенціалу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що реалізація висновків і пропозицій, поданих у дисертації, сприятиме вчасному прийняттю оптимальних управлінських рішень і організації ефективної діяльності в спільних підприємствах.

Запропоновані автором рекомендації апробовано і впроваджено у практичну діяльність Спільного українсько-чеського ТОВ "Скала" (довідка №16 від 29.01.2002р.), а також Спільної українсько-російської фірми "ІНЕК" (довідка № 24-0402 від 04.02.2002р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. Теоретичні узагальнення, положення, висновки, рекомендації та пропозиції зроблені автором самостійно на підставі проведених досліджень фінансово-господарської діяльності спільних підприємств Харківської області. Аналітичну частину роботи виконано на основі облікової інформації досліджуваних підприємств, а також результатів проведених спостережень і опитувань керівників і фахівців з обліку у спільних підприємствах.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження висвітлено на наукових конференціях професорсько-викладацького складу Харківської державної академії технологій та організації харчування у 2000-2001 роках: ("Підвищення конкурентоспроможності підприємств торгівлі та харчування", 2000р., "Економічна стратегія розвитку торгівлі та послуг в умовах ринкових реформ", 2001р.), які підтвердили практичну цінність отриманих результатів і наданих рекомендацій.

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 4 наукові праці загальним обсягом 1,0 друк. арк. у наукових фахових виданнях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи 205 сторінок друкованого тексту включає 15 таблиць, 37 рисунків та схем, списку використаних джерел із 179 найменувань, 10 додатків. Зміст дисертаційної роботи викладено на 177 сторінках.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано важливість і актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі "Роль і місце спільних підприємств в економіці України"** досліджуються організаційно-економічні основи функціонування спільних підприємств, підкреслено важливу роль прямих іноземних інвестицій у розвиток економіки країни.

Розбудова України як суверенної держави передбачає відновлення суспільства, оздоровлення і структурну перебудову вітчизняної економіки, подальший розвиток виробництва і зняття соціальної напруженості. Рішення даних проблем вимагає залучення в економіку України іноземного капіталу з метою виходу продукції країни на світовий ринок.

Україна відіграє досить скромну роль у міжнародному обороті капіталу. На її частку як реципієнта припадає не більш 0,01% світового інвестиційного потоку. До кінця 2001 року загальний обсяг накопичених прямих іноземних інвестицій в країні досяг 4406,2 млн. дол. США, у тому числі, вкладених в економіку Харківської області - 166,5 млн. дол. За оцінками Міністерства економіки України, потреба країни в іноземних інвестиціях перевищує 40 млрд. дол.

Найбільші обсяги інвестицій у регіони України вкладено нерезидентами із США (635,8 млн. дол.), Кіпру (372,6 млн. дол.), Нідерландів (361,8), Російської Федерації (314,3), Великобританії (299,4), Німеччини (237,9), Корейської республіки (171,4), Швейцарії (169,3). На ці країни припадає 65% від загального обсягу прямих інвестицій (рис. 1).

Рис. 1 Прямі іноземні інвестиції в економіку України

Україна повинна бути зацікавлена в залученні прямих інвестицій, оскільки вони не збільшують зовнішній борг (а навпаки, сприяють одержанню засобів для його погашення), забезпечують ефективну інтеграцію національної економіки у світову завдяки виробничій і науково-технічній кооперації, служать джерелом капіталовкладень.

Всеохоплююча тенденція до інтернаціоналізації ринків привела до появи спільних підприємств. У дисертаційній роботі визначено характерні ознаки спільного підприємства, переваги, стратегію створення та мету. Подається дефініція поняття "спільне підприємство".

Оскільки спільні підприємства повинні забезпечити доступність інформації звітності для іноземних користувачів, розробка єдиних принципів обліку для всіх країн є основою ефективного функціонування багатонаціональних підприємств. При цьому варто приділити особливу увагу питанням формування облікової політики.

Основне завдання облікової політики на спільному підприємстві полягає у визначенні максимально припустимого прибутку, який може бути розподілений у вигляді дивідендів. Визначення зазначеного показника залежить від обраної підприємством концепції збереження капіталу. Найбільш розповсюдженими у даний час є концепція збереження фінансового капіталу і концепція збереження фізичного капіталу. Основна відмінність між концепціями полягає в тому, що вплив цінних змін на показники фінансової звітності визначається по-різному. Вибір певної концепції збереження капіталу можна вважати вихідною точкою процесу впровадження у практику облікових корегувань для відображення впливу цінних змін. Тобто вибір концепції збереження капіталу є надзвичайно важливим аспектом облікової політики спільного підприємства, оскільки він обумовлює модель формування фінансової звітності.

У другому розділі "Організаційні та методичні аспекти бухгалтерського обліку у спільних підприємствах" досліджуються особливості обліку основного й оборотного капіталу, форми розрахунків із зарубіжними партнерами, порядок побудови фінансової звітності для іноземних користувачів.

Як відомо, виробничо-господарська діяльність підприємства забезпечується наявністю основного й оборотного капіталу. Результати проведених досліджень у спільних підприємствах, дозволяють виділити специфічні особливості під час руху основних засобів, які обумовлюють складності і проблеми в організації обліку. Зокрема, основні засоби надходять від іноземного інвестора у вигляді прямої інвестиції (здійснюється внесок у статутний капітал основними засобами), основні засоби купуються в іноземного постачальника при здійсненні передплати частками. Ці операції приводять до виникнення курсової різниці з моменту реєстрації статутних документів або передплати і фактичним оприбуткуванням майна на баланс підприємства. Однак відображення курсової різниці, яка

впливає на розмір статутного капіталу українським законодавством не передбачено, тому первісна вартість такого майна не повинна враховувати курсову різницю та інші витрати, пов'язані з надходженням об'єкту основних засобів. У випадку, коли передплата здійснюється частками, майно доцільно оприбуткувати по середньозваженому курсу.

Крім того, існують суттєві розбіжності між бухгалтерським і податковим обліком у відображенні операцій з основними засобами. Проблема обліку на спільному підприємстві полягає в тому, як не втратити зв'язок між обліком основного капіталу, для складання фінансової звітності (гостро необхідну для управління підприємством) і для оподаткування, як розподілити витрати на придбання й експлуатацію основних засобів протягом терміну їхньої корисної служби? З цією метою пропонується:

- відображати ремонтні витрати, які збільшують у податковому обліку балансову вартість основних засобів, але таких, що не призводять у майбутньому до збільшення економічних вигод - на забалансовому рахунку 09 "Ремонтні витрати не визнані активами". У бухгалтерському обліку такі витрати відображаються на рахунках витрат 9 класу;

- використовувати 8 клас рахунків для відображення валових витрат для цілей оподаткування, а 9 клас - для відображення фактів фінансово-господарської діяльності в бухгалтерському обліку

В управлінні фінансовими ресурсами спільного підприємства провідну роль відведено управлінню оборотним капіталом (оборотними засобами), оскільки саме вони забезпечують безперервність процесу виробництва. Переважну частину оборотних активів у спільних торгових і виробничих підприємствах складають запаси. Особливо важливим є їх оцінка. Відомо, що одним із елементів ціни товарних запасів є цінові знижки. Як інструмент цінової політики знижки дають можливість збільшити загальну кількість реалізованих товарів, залучити нових покупців, а також збільшити прибуток. В Україні для відображення знижок, наданих після дати реалізації, передбачено спеціальний рахунок тільки для продавця – рахунок 704 "Відрахування з доходу". Що ж стосується порядку обліку знижок отриманих покупцем, то спеціальний рахунок у новому Плані рахунків на цей випадок не передбачено. Оскільки подібні знижки зменшують суму компенсації, яка сплачується постачальнику, і, відповідно, знижують первісну вартість придбаних запасів, пропонується методика обліку відображення знижки за дострокову оплату товарів у покупця. Для цього пропонується ввести субрахунок 286 "Знижки за дострокову оплату".

Перевагою рекомендованої у роботі кореспонденції рахунків є те, що вартість товарних запасів буде відповідати сумі фактичних грошових витрат підприємства-покупця, а на рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками" відображається фактично сплачена кредиторська заборгованість. Обороти на субрахунку 286 накопичують інформацію, пов'язану з економією коштів у результаті використаних знижок.

Як відомо, відносини, що виникають між спільним підприємством та їх іноземними партнерами, регулюються як національним законодавством (валютним і митним), так і міжнародними нормами. Організація платежів здійснюється за допомогою вироблених наукою і практикою різноманітних форм і способів розрахунків, платіжних інструментів, комунікаційних систем переказу грошей.

У роботі пропонується робочий план рахунків для розрахунків з іноземними партнерами, у якому передбачається відкриття субрахунків третього порядку: 6321 "Розрахунки з іноземними постачальниками акредитивом", 6322 "Розрахунки з іноземними постачальниками векселем" тощо. Із постачань, що вимагають значну відстрочку оплати, рекомендовано використання вексельної форми розрахунків. Для мінімізації валютних ризиків при розрахунках - укладати форвардні угоди й опціони.

Враховуючи, що іноземні інвестори вимагають подавати фінансову інформацію в іноземній валюті, запропоновано здійснювати перерахунок фінансової звітності методом "коригування-перерахунок". Тобто до перерахування в іноземну валюту проводиться корегування на індекс купівельної спроможності національної валюти. Процес корегування на інфляцію та перерахунок показників Балансу, Звіту про фінансові результати та Звіту про

власний капітал спільного підприємства в іноземну валюту здійснюється за допомогою розробленої комп'ютерної програми "Перерахунок". Базовою інформацією для перерахунку є фінансові звіти підприємства, а також аналітична інформація бухгалтерського обліку. Перерахунок виконується у діалоговому режимі з урахуванням коефіцієнтів корегувань, розрахованих на підставі даних статистичного збірника та валютних курсів згідно з даними довідника Національного банку України. Програма "Перерахунок" має зручний, ретельно продуманий користувальницький інтерфейс, який має віконну організацію (рис.2). Така організація дозволяє користувачеві одночасно працювати з декількома формами фінансової звітності, бачити на екрані монітора зміни вихідної інформації у процесі введення вхідних даних. Програма "Перерахунок" є самостійною авторською програмою, написаною мовою програмування 3++ у середовищі 3-Builder 5.0 на платформі операційної системи не нижче Windows 98 NT і дозволяє оцінити історичну вартість капіталу і прибутку спільного підприємства з позиції загальної купівельної спроможності грошових коштів, визначеної на дату балансу.

Рис. 2 Вікно програми "Перерахунок"

У розділі 3 "Аналіз та оцінка ефективності інвестицій у спільні підприємства на постінвестиційному етапі" розглядаються методичні підходи до аналізу ефективності інвестицій у спільні підприємства, побудовано адекватні моделі аналізу і прогнозування ефективного функціонування спільних підприємств, які апробовано на прикладі модального спільного підприємства.

Показано, що аналіз інвестицій доцільно проводити в розрізі етапів життєвого циклу інвестиційного процесу. Беручи до уваги дану передумову, предметом дослідження розділу є аналіз і оцінка ефективності інвестицій у спільні підприємства на постінвестиційному етапі.

Аналіз іноземних інвестицій будується на фундаментальних принципах і концепціях аналізу внутрішніх інвестицій. Характерною рисою даного аналізу є врахування впливу політичного і валютного ризику на ефективність і процес прийняття рішень. Одним із можливих способів зниження політичного ризику є створення спільних підприємств, що дозволяє прийняти його рівень як постійну величину.

Обґрунтовано, що аналіз інвестицій у спільні підприємства на постінвестиційному етапі доцільно проводити у двох напрямках: оцінка ефективності вкладених інвестицій та фінансово-економічний аналіз діяльності спільного підприємства. При цьому, основою такого аналізу на макрорівні є система національних рахунків, а на мікрорівні - може бути фінансово-економічний аналіз (рис.3), який побудовано на базі економічного балансу.

Алгоритм проведення фінансово-економічного аналізу спільного підприємства передбачає послідовну реалізацію таких етапів:

- створення інформаційної бази аналізу на основі балансу перерахованого у валюту іноземного інвестора;
- проведення індикативного аналізу фінансового стану підприємства з використанням точки фінансово-економічної рівноваги;
- факторний аналіз економічного потенціалу;
- комплексний аналіз і прогнозування ефективності функціонування підприємства;
- оцінка можливості досягнення збалансованого економічного зростання.

Створення інформаційної бази аналізу рекомендуємо починати з форматування бухгалтерського балансу в економічний баланс методом групування майна в грошовій і негрошовій формах.

На етапі проведення індикативного аналізу пропонуємо використання побудованої багатофакторної мультиплікативної моделі економічного потенціалу, яка має такий вигляд:

$$k_{\text{ЕП}} = \frac{\text{ВК}}{\text{ЕА}} = \frac{\text{ПК}}{\text{ЕА}_{\text{г.ф.}}} \times \frac{\text{ВК}}{\text{ПК}} \times \frac{\text{ЕА}_{\text{нг.ф.}}}{\text{ЕА}} \times \frac{\text{ЕА}_{\text{г.ф.}}}{\text{ЕА}_{\text{нг.ф.}}}, \quad (1)$$

де $k_{\text{ЕП}}$ - коефіцієнт економічного потенціалу;

ВК - власний капітал, грош.од.;

ПК - позичковий капітал, грош.од.;

$\text{ЕА}_{\text{г.ф.}}$ - економічні активи в грошовій формі, грош.од.;

$\text{ЕА}_{\text{нг.ф.}}$ - економічні активи в негрошовій формі, грош.од.

Аналіз моделі (1) проведено методом елімінування, що дозволяє виявити характер і розмір впливу кожної пояснювальної змінної на формування результативного показника.

Економічна ефективність діяльності спільного підприємства характеризується прибутковістю бізнес-одиниці і може бути виражена показниками рентабельності. Залежно від економічного змісту і методів розрахунку показники рентабельності згруповано в три основні групи: оцінка ефективності управління продажами, оцінка ділової активності, оцінка прибутковості авансованого капіталу.

При дослідженні реальних економічних процесів, важливу роль відіграє адекватне врахування динаміки параметрів. Статистично стійкі та значущі оцінки параметрів побудованих моделей, виділення трендових залежностей забезпечують надійне, як короткострокове, так і довгострокове, прогнозування результативних факторів. У межах адитивної моделі виділено компоненти складових часового ряду рентабельності власного капіталу. Досліджено взаємний вплив динаміки власного капіталу та його накопичення. Процес формування накопичення власного капіталу здійснюється через механізм дивідендної політики. Порушення пропорційності відтворювальних процесів підприємства безпосередньо впливає на потенціал економічного зростання і розвитку спільного підприємства.

Для проведення кількісного аналізу було сформовано репрезентативну вибірку з функціонуючих спільних підприємств із прямими іноземними інвестиціями Харківського регіону. Шістьдесят відсотків вибіркової сукупності складають підприємства з часткою іноземних інвестицій понад 50%. Значна питома вага цієї групи підприємств дає підставу для їх більш детального економічного аналізу. Попередній аналіз виділеної групи спільних підприємств показує, що з надійністю не менше 89,2% в якості модального підприємства може бути обрано спільне підприємство "Скала"

Дотримуючись запропонованої структурно-логічної схеми аналізу (рис.3) та відповідних розрахунків у роботі, зроблено висновки, що в СП "Скала" достатня ефективність як іноземної, так і національної інвестицій. З наведених розрахунків видно, що навіть з урахуванням альтернативної вартості вкладених коштів, економічна ефективність залишається високою: для іноземного капіталу вона складає (відповідно в 1999 – 2001 р.) 42,6 цента, 22 цента, 20,2 цента на кожний вкладений долар; для інвестицій резидентів відповідно - 36,1 цента, 15,8 цента і 14,3 цента на кожний долар. При цьому економічна віддача на іноземний капітал вище, ніж на національний капітал приблизно в 1,4 рази. Однак у досліджуваному періоді спостерігається тенденція до зниження прибутковості всіх початкових інвестицій, як в абсолютному, так і у відносному вигляді, що викликає необхідність подальшого аналізу. Для цього у роботі було проаналізовано динаміку активів і пасивів визначеного підприємства, динаміку структури майна у розрізі грошової та негрошової складових, динаміку робочого та власного фінансового капіталу.

Результати факторного аналізу, подані у таблиці 1-2, свідчать про те, що за досліджуваний період, найбільший вплив на формування коефіцієнта економічного потенціалу СП "Скала" мав показник грошової структури майна ($X_4 = \text{ЕА}_{\text{г.ф.}}/\text{ЕА}_{\text{нг.ф.}}$). Зв'язок між результативною і пояснювальною ознакою може бути апроксимована лінійною функцією, причому зі збільшенням чистого грошового потоку на кожну додаткову одиницю негрошового майна економічний потенціал підприємства змінюється і навпаки. Дана тенденція цілком з'ясовна, оскільки у ринковій економіці кошти є найбільш обмеженим ресурсом, тому успіх бізнесу багато в чому залежить від їхньої наявності у конкретний

момент часу та від ефективності їх використання.

Таблиця 1

Результати факторного аналізу економічного потенціалу СП “Скала” за досліджуваний період

Δ	1998	1999				2000				2001			
	4кв	1кв	2кв	3кв	4кв	1кв	2кв	3кв	4кв	1кв	2кв	3кв	4кв
ΔY _{X1}	-0,248	0,227	-0,037	-0,04	1,42	-0,189	0,113	0,267	-0,204	0,614	-0,17	-0,129	2,639
ΔY _{X2}	0,046	0,139	0,172	-0,223	-0,995	0,035	-0,021	-0,011	0,043	-0,33	0,029	-0,018	0,669
ΔY _{X3}	-0,003	0,01	0,001	-0,002	0,015	-0,002	0,003	0,005	-0,002	0,009	-0,002	-0,003	0,128
ΔY _{X4}	0,329	-0,33	-0,055	0,128	-0,611	0,242	-0,106	-0,265	0,231	-0,383	0,185	0,131	-3,39
ΔY	0,124	0,046	0,081	-0,137	-0,171	0,086	-0,011	-0,004	0,068	-0,09	0,042	-0,019	0,047

Таблиця 2

Матриця характеру впливу факторів на показник економічного потенціалу спільного підприємства “Скала”

Δ	1998	1999				2000				2001			
	4кв	1кв	2кв	3кв	4кв	1кв	2кв	3кв	4кв	1кв	2кв	3кв	4кв
ΔY _{X1}	↓	↑	↓	↑	↑max	↓	↑max	↑max	↓	↑	↓	↓	↑
ΔY _{X2}	↑	↑	↓max	↓max	↓	↑	↓	↓	↑	↓max	↑	↓	↑
ΔY _{X3}	↓	↑	↓	↑	↑	↓	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↑
ΔY _{X4}	↑max	↓max	↑	↓	↓	↑max	↓	↓	↑max	↓	↑max	↑max	↓max
ΔY	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↓	↑	↓	↑	↓	↑

На підставі розробленої у роботі моделі збалансованого економічного росту отримана матриця, яка подана таблицею 3. Темпи зростання показників, включених у модель, ранжировані за зменшенням від 1 до 4. Критерієм збалансованості виступає діагональна матриця. Позначення “+” вказує на наявність зростання, а “-” на зниження показника. Представлені результати наочно демонструють той факт, що темпи росту підприємства не визначаються збалансованістю, а в окремих випадках навіть спостерігається зниження значень показників.

Таблиця 3

Матриця визначення темпів економічного зростання СП “Скала”

Показники \ Ранги	2000 до 1999				2001 до 2000				2001 до 1999			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Прибуток	+							-	+			
Доход			-		+					+		
Витрати				-		+					+	
Економічні активи		+					-					+
Власний капітал			-				-				-	
Власний капітал в грош.формі		+			+	+			+			
Фінансові активи				-	+	+						-
Економічні активи	+							-		+		
Економічні активи				+	-						+	
Нефінансові активи		+				-	-			+		
Економічні активи в негр.формі			+			-	-					+

Позичковий капітал	+							-	+			
--------------------	---	--	--	--	--	--	--	---	---	--	--	--

Використання запропонованої методики економічного аналізу функціонування спільних підприємств дозволить глибше і детальніше дослідити фінансово-економічні аспекти діяльності підприємства, що сприятиме ефективному використанню ресурсів та обґрунтованому прийняттю управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі зроблено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми, що виявляється у дослідженні та розробці науково-методичних та практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку і аналізу фінансово-господарської діяльності спільних підприємств. На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Практика господарювання країн, які вже досягли стабілізації в економіці, свідчить, що в умовах дефіциту внутрішніх фінансових ресурсів, як джерело розвитку економіки, залучаються іноземні інвестиції. У зв'язку з цим у дисертаційній роботі досліджено динаміку використання інвестицій в Україні, уточнено поняття "спільне підприємство", визначено його характерні ознаки, цілі, стратегія створення.
2. Ефективне функціонування цілісної системи обліку передбачає активне застосування такого специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку і звітності як облікова політика.
3. У процесі формування облікової політики рекомендується особливу увагу приділяти концепції збереження капіталу.
4. У роботі пропонується методика обліку операцій стосовно відображення витрат з ремонту та амортизації основних засобів, яка дозволяє забезпечити інтеграцію податкового і бухгалтерського обліку.
5. Одним із елементів ціни товарних запасів, що надходять на СП є цінові знижки, облік яких не передбачений нормативними документами. У дисертації розроблено схему кореспонденції рахунків з обліку надходження товарних запасів зі знижкою за дострокову оплату.
6. У зв'язку з тим, що іноземні інвестори вимагають надання фінансової інформації в іноземній валюті, розроблено програму "Перерахунок", яка дозволяє автоматизованим способом перетворити показники фінансової звітності в іноземну валюту.
7. Аналіз інвестицій у спільні підприємства на постінвестиційному етапі доцільно проводити за двома напрямками: оцінка ефективності первісних вкладень іноземними і внутрішніми інвесторами; фінансово-економічний аналіз діяльності спільного підприємства.
8. Аналіз фінансово-економічного стану спільного підприємства будується на принципово іншій основі, яка передбачає п'ять послідовних етапів. Схему та алгоритм аналізу наведено у дисертаційній роботі
9. Запропонована методика аналізу ефективності інвестицій у спільні підприємства реалізована на прикладі модального підприємства із 65% часткою іноземних інвестицій - СП "Скала". Соціально-економічна значущість якого полягає у збільшенні фізичного обсягу товароруху, підвищенню рентабельності продажів, збільшенню чисельності робітників та рівня реальної заробітної платні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у провідних наукових фахових виданнях:

1. Горбатюк Н.Н. Учет расчетов в бухгалтерии США //Бизнес Информ. – Харьков, 1998. - №10 – С.56-58. - 0,4 друк. арк.
2. Горбатюк Н.Н. Скидки за досрочную оплату //Бизнес Информ. – Харьков, 1998. -

№20 – С.57-58. - 0,2 друк.арк.

3. Горбатюк Н.Н. Амортизация основных средств: национальные стандарты и налоговый учет //Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. Випуск 103. – Дніпропетровськ: ДНУ. –2001. С. 3-6.- 0,2 друк.арк.

4. Горбатюк Н.Н. Особенности учета иностранных инвестиций в уставном капитале совместного предприятия //Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. Випуск 129. – Дніпропетровськ: ДНУ. –2002. С. 89-92. - 0,2 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Горбатюк Н.М. Облік і аналіз фінансово-господарської діяльності у спільних підприємствах. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.04 - бухгалтерський облік аналіз та аудит. - Харківська державна академія технології та організації харчування, Харків, 2002.

У дисертаційній роботі викладено соціально-економічну сутність спільних підприємств, обґрунтовано рекомендації щодо методичних та організаційних питань ведення обліку й аналізу у спільних підприємствах України, зокрема:

- запропоновано рекомендації щодо синтетичного обліку основних засобів, розрахунків з іноземними партнерами;
- розроблено методичку та комп'ютерну програму перерахування фінансової звітності у валюту іноземного інвестора;
- запропоновано алгоритм проведення фінансово-економічного аналізу діяльності спільних підприємств;
- побудовано мультиплікативну модель економічного потенціалу;
- розроблено економіко-математичну модель прогнозування рентабельності власного капіталу.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, спільне підприємство, облік, фінансова звітність, аналіз, прогнозування.

АННОТАЦИЯ

Горбатюк Н.Н. Учет и анализ финансово-хозяйственной деятельности в совместных предприятиях. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.04 - бухгалтерский учет, анализ и аудит. - Харьковская государственная академия технологии и организации питания, Харьков, 2002.

В диссертации исследованы организационно-методические аспекты учета и анализа финансово-хозяйственной деятельности в совместных предприятиях.

В первом разделе исследована динамика использования прямых иностранных инвестиций в Украине. Определена социально-экономическая сущность совместного предприятия, его характерные признаки, преимущества, цели и стратегия создания. Приводится уточнение понятия "совместное предприятие"

Поскольку основная задача учетной политики на совместном предприятии заключается в определении максимально допустимой прибыли, которая может быть распределена в виде дивидендов, в работе обосновано, что определение указанного показателя зависит от избранной предприятием концепции сохранения капитала.

Во втором разделе диссертационной работы исследованы особенности учета основного и оборотного капитала, формы расчетов с зарубежными партнерами, порядок формирования финансовой отчетности для иностранных пользователей.

Предложена схема корреспонденции счетов по учету затрат, связанных с текущим ремонтом основных средств, с целью формирования общей учетной информации для

составления финансовой и налоговой отчетности. В работе обоснован порядок формирования первоначальной стоимости имущества внесенного, как взнос в уставный капитал, иностранным участником.

Рекомендовано ввести в практику бухгалтерского учета субсчет 286 "Скидки за досрочную оплату", что даст возможность детализировать информацию и определить стоимость запасов приобретаемых со скидкой.

Предложен рабочий план счетов для расчетов с иностранными партнерами. По поставкам, требующим значительную отсрочку оплаты, рекомендовано использование вексельной формы расчетов. Для минимизации валютных рисков при расчетах - заключать форвардные сделки и опционы.

Поскольку совместные предприятия должны обеспечить иностранных пользователей информацией о финансовом состоянии совместного предприятия, разработана методика и компьютерная программа пересчета отчетности, из национальной валюты в иностранную.

В третьем разделе диссертации рассмотрены методические подходы к анализу эффективности инвестиций вложенных в совместное предприятие.

В работе обоснована целесообразность анализа инвестиций на постинвестиционном этапе по двум направлениям: оценка эффективности первоначальных вложений инвесторами; финансово-экономический анализ деятельности совместного предприятия.

Предложен алгоритм проведения финансово-экономического анализа совместного предприятия, предполагающий последовательную реализацию следующих этапов:

- создание информационной базы анализа, на основе баланса, пересчитанного в валюту иностранного инвестора;
- проведение индикативного анализа финансового состояния предприятия с использованием точки финансово-экономического равновесия;
- факторный анализ экономического потенциала;
- комплексный анализ и прогноз эффективности функционирования предприятия;
- оценка возможности сбалансированного экономического роста.

Разработана многофакторная мультипликативная модель экономического потенциала предприятия, позволяющая выявить характер и размер влияния каждой переменной на формирование результативного показателя.

Использование предлагаемой методики экономического анализа функционирования совместных предприятий позволит глубже и детальнее изучить финансово-экономические аспекты деятельности предприятия, что будет способствовать более эффективному использованию ресурсов и обоснованному принятию управленческих решений.

Ключевые слова: прямая иностранная инвестиция, совместное предприятие, учет, финансовая отчетность, анализ, прогнозирование.

ANNOTATION

Gorbatyuk N.N. Accounting and analysis of financial-economic activity in joint ventures. – Manuscript.

Thesis on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on speciality 08.06.04. Accounting, analysis and audit – Kharkiv State Academy of Food Technology and Management, Kharkiv, 2002.

The thesis reveals social-economic essence of joint ventures, substantiates recommendations concerning methodical and organizational problems of accounting and analysis in joint ventures of Ukraine, which include:

- the recommendations on the synthetic account of fixed assets, stocks acquired on discount with anticipatory payment, setting with foreign partners are offered;
- methodics and a computer programme of recalculation of financial accounts into foreign investors currency is developed;

- the algorithm of the financial-economic analysis of joint venture activities is offered;
- a multiplicative model of economic potential is built;
- an economic-mathematical model of forecasting profitability of owner's equity is developed.

Key words: direct foreign investment, joint venture, accounting financial accounts, analysis, forecasting.

Підписано до друку 2002 р. Формат 60x84 1/16 Папір офсетний
Друк офсетний. Обл.вид.арк. 1,0 Умовн. друк. арк. 0,9
Тираж 100 прим. Зам. №

ДОД Харківської державної академії технології та організації
харчування, 61051, Харків-51, вул.Клочківська,333